

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՖՐԱՆՍԻԱՅՈՒՄ

Ժամանում Փարիզ

Հունվարի 30-ին, շաբաթ, գիշերվա ժամը 9.35-ին, Փարիզ էր ժամանում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով:

Ֆրանսահայությունը երրորդ անգամ էր, որ ուրախությունն ու բախտավորությունն էր ունենում վաչելիու Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի շնորհարեւր այցելությունը:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին դիմավորելու համար օդանավակայան էին եկել Արեւմտյան Եվրոպայի Հայրապետական պատվիրակ և Ֆրանսիայի առաջնորդ Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոս Մառուկյանը, Ս. Գյուտ և Ս. Արիս վարդապետները, Ս. Վազգեն, Ս. Լեւոն, Ս. Տարոն արքեպեղները, քահանա հայրեր, կրոնական ընկերության վարչության անդամներ, Ս. Հովհաննես Մկրտիչ առաջնորդանիստ եկեղեցու հոգաբարձությունը, Փարիզի արվարձանների եկեղեցիների ներկայացուցիչներ, «Հառաջ», «Աշխարհ», «Բյուրական», «Խթան» թերթերի թղթակիցներ:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի ժամանումը ողջունելու էին եկել նաև Սամվել Մուրադյան վարժարանի Մխիթարյան հայրերը, դասախոսական կազմը՝ պրոֆ. Ֆելդիի գլխավորությամբ, ուսանողությունը և ֆրան-

սահայ բազմաթիվ միությունների ներկայացուցիչներ:

Նորին Ս. Օծուկյան դիմավորելու էին եկել նաև, հանուն իտալահայ համայնքի, երվանդ Հյուսիսյանը և Ստեփան Սրապյանը, հանուն անգլիայի հայ գաղութի՝ Սարգիս Քյուրֆեյանը, Բեյրութից «Նաիրի» շաբաթաթերթի խմբագիր Ա. Մառուկյանը և ուրիշներ:

Հանուն ֆրանսահայության, Նորին Ս. Օծուկյան շնորհաբեր գալուստը ողջունում է Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսը:

Հանուն փարիզահայ ուսանողության, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի Փարիզ ժամանումը ողջունում է երիտասարդ ուսանող դոկտ. Զ. Մկրյանը, որը հրավիրեց նաև նրան այցելել համալսարանական ուստանի Հայկական տունը, հայրապետական իր օրհնությունը տալու հայ ուսանողներին:

Վեհափառ Հայրապետը իր խորունկ գոհունակությունն ու ուրախությունն է հայտնում ջերմ և սիրալիր դիմավորության համար և աջահամբույրից հետո, Փարիզի ուստիկանության կողմից տրամադրված հեծելանվորդների պատվո ջոկատի և բազմաթիվ ինքնաշարժների ուղեկցությամբ, հանդիսավորապես առաջնորդվում է Փարիզի հայոց Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցին, ուր մուտք է գործում եկեղեցական թափորով, «Հրաշափառ»-ով և

Վեհափառ Հայրապետը Փարիզի Հայոց Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցում

ողջունելով հայ բազմությանը, տալիս է հայրապետական իր օրհնությունն ու պատգամը՝ եկեղեցում, արարողության ավարտին և աջահամրույրից հետո, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է Կոնկորտի հրապարակի Կրիշոն հյուրանոցը, ուր նորին Ս. Օծուխյան հատկացվում է առանձին և շքեղ հարկաբաժին:

Հայրապետական պատարագ և քարոզ Փարիզի հայոց Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցում

Հունվարի 31-ին, կիրակի, օրը անձրևային և ցուրտ է: Հակառակ եղանակի աննպաստ պայմաններին, Փարիզի հայոց Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցին լիքն է հավատավոր, երկյուղած բազմությամբ. «Շատեր դուրսը մնացած ցուրտին և խոնավության մեջ կսպասեն, հետվեն գեթ լսելու համար բառերն ու խոսքերը Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին» («Քյուրակն», փետրվար 7):

Հայրապետական հանդիսավոր սուրբ պատարագ է մատուցում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը: Ս. Սեղանին սպասար-

կում են Ս. Սերովբե և Ս. Կոմիտաս սրբազանները, Ս. Արսեն, Ս. Արիս վարդապետներ, Ս. Վազգեն, Ս. Լեոն, Ս. Տարոն արեղաներ, բաճակա հայրեր:

Սուրբ պատարագի եկամյալան և Կոմիտասյան երգեցողությունը կատարում էր միացյալ երգչախումբը՝ երաժշտագետ Արա Պարբեյանի շնորհալի ղեկավարությամբ: Եկեղեցու աջակողմյան և ձախակողմյան դասերում տեղ են զբաղեցնում պաշտոնական հրավիրյալներ, Փարիզի հայ կաթողիկ համայնքի պետ գերապայծառ Ս. Կարապետ Ամատունին, Մխիթարյան հայրեր, վերապատվելի Սիսլյանը, Ալֆորվիլի երեսփոխան Բաղաբազումի Ռաուլ Բլիուլը, Փարիզի արվարձանների, Մարսելի, Լիոնի, Վալանսի եկեղեցական վարչությունների և հոգաբարձությունների ներկայացուցիչներ ու հոծ բազմություն:

«Հայր մեր»-ի ժամանակ քարոզում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը.

«Փա՛ռք Ամենակալին, մեր Աստուծայն, որ ահա Մենք, Մեր ճանապարհին դեպի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, վերստին կհանդիպինք ձեզի, սիրելի՛ հավատացյալ զավակ-

մեր Մեր: Այս սուրբ պատարագի պահը
առաջը է Մեզի համար, ամենուս համար, որ
պիկրոված ենք Հայաստանյայց եկեղեցվո
սուրբ ավագաններուն մեջ և միշտ ապրած
ենք մեր հայրերուն հավատքը մեր սրտերուն
մեջ ամուր պահած:

Աղոթքները, որ կարտասանվին, այս եր-
մերը, որ կհնչեն մեր եկեղեցվային կամար-
ներուն ներքև, իրոք որ քաղցր են, և՛ հոգե-
տառժ, և՛ հոգեպարար: Կերպարանափոխ-
վի՞նք կարծես հոգեպես, բարոյապես, նույն-
նակ շափով մը մարմնապես: Վերացումք,
սակապես հոգևոր վերացումք պահեր են, որ
այլապիսիք: Եվ մենք կխորհինք, քե այս կեր-
պով կդառնանք ավելի մարդ, ավելի համա-
պատասխան այն գաղափարին, որ Մենք
միհասկանաք մարդ բնելով, իր բովանդակ, իր
տառ և իր գեղեցկագույն իմաստով անտարա-
դրույ: Այն, ինչ որ կբնորոշե գմբզ իբրև
սկարդ, մեր ֆիզիկական գոյությունը չէ, այլ
այն, ինչ որ կկոչենք մենք հոգի: Գուցե մենք
մենք կընար բանաձևել այդ գաղափարը
սոստակ բառերով, ինչպես գիտության մեջ
տրե՛կ նյութական կամ ֆիզիկական գոյու-
թյուն արտահայտող բանաձև, սակայն մեր
մոգիները կվկայեն, և մենք կզգանք ճշմար-
տապես, որ մենք շատ ավելին ենք, քան նյու-
թական գոյություն մը այս աշխարհին վրա:

Տիեզերքի մեջ ընդ մակարդակ մը կերտած
ենք իբրև մարդ: Եվ այդ մակարդակին, այդ
մոգեկան մակարդակին վրա, մենք կկամե-
նանք մնալ հաստատուն ու առավել բարձ-
րանալ: Այդ կհամարենք մենք կոչումը մար-
դուն այս աշխարհին վրա: Եվ այդ վսեմ
գրոհչը մեր հոգիները կառնեն մանավանդ
մեր սուրբ հավատքի գործընթացը և չեմու-
թյամբ: Եվ մեր սուրբ տաճարները այն վայ-
րերն են, ուր մենք առավել ոգեշնչված, կկա-
րողանանք բարձրանալ դեպի այդ պայծառ
և հորիզոնները հոգեկան:

Փա՛ռք Աստուծույն, որ մենք, իբրև ժողո-
վուրդ, քեև համարենք փոքր և շատ-շատ
անգամ տառապած և ճանաչակոված մեր հա-
վատքին համար, այնուամենայնիվ կարո-
ղացե՛ր ենք մնալ մարդկային այդ լուսավոր
մակարդակի վրա, կարողացե՛ր ենք կանգուն
պահել և հաստատուն մեր Առաքելական Ս.
եկեղեցին, կարողացե՛ր ենք իբրև ժողովուրդ
մեր հոգևոր և մշակութային արժեքներով
նպաստ մը բերել մարդկության գանձանակին
մեջ, որ կկազմե ոգեկան արժեքներու ամբող-
ջությունը մարդկային կյանքի պատմության:

Սիրելի՛ ժողովուրդ, Մենք մասնավոր կեր-
պով տպավորվեցանք այսօրվան մեր սուրբ
պատարագեն, երգեցողություններեն և ձեր
ներկայութենեն և կզգանք իսկապես ինչ որ

կրթենք, կզգանք, որ իրոք հոգեկան ուժ մը
կա, որ մեզ կմիացնե և կբարձրացնե: Ուրախ,
այնչափ ուրախ ենք իբրև Հայոց Հայրապետ,
որ քաղաքակրթության կեդրոն և լույսի այս
մեծ քաղաքին մեջ, եվրոպայի սրտին վրա,
մենք ալ լույսի կեդրոն մը ունինք, որ մեր
այս Ս. եկեղեցին է, հայկական ռոմով կա-
ռուցված:

Մենք մասնավոր գնահատանքի խոսք կու-
զենք ուղղել մեր սիրելի եղբոր՝ Ս եր ո վ-
ր Ե ա Ր Բ Ե պ ի ս կ ո պ ո ս ի ն և հոգևոր ամ-
բողջ դասուն և այս եկեղեցվո հոգաբարձու-
թյան և բոլոր մյուս մարմիններուն, որոնք
առավել կամ նվազ շափով, իրենց հնարավո-
րության սահմաններուն մեջ, կնպաստեն
եկեղեցվո պայծառության:

Մասնավոր գնահատանքի խոսք ունինք
նաև երգչախումբին, որուն գլուխը կզտնվի
վաստակավոր արվեստագետ պ. Պ ա Ր -
ք Ե յ ա ն, և գիտենք, այնքան մեծ ջանա-
սիրությամբ և հաճախ ամեն դժվարություն-
ներ հաղթահարելով, քաղցր կերպով և ուժ-
գին կերպով կհնչեցնեն հայ պատարագի սուրբ
երգը այս կամարներուն ներքև: Մեր օրհնու-
թյունը իրեն և երգչախումբին բոլոր անդամ-
ներուն և մենեբրգիներուն: Անշուշտ մեր պա-
տարագը առավել կգեղեցկանա և առավել
կթափանցե մեր հոգիներեն ներս, եթե ե-
րածշտությունը ըլլա բարձր մակարդակի
վրա: Եվ կխորհինք, քե դուք մանավանդ, սի-
րելի՛ հավատացյալներ, որ կզտնվի այս
լույս քաղաքին մեջ, նախանձախնդրությունը
պետք է ունենաք և ունիք ալ արդեն, որ մեր
հոգևոր երածշտությունը իր ամբողջ գեղեց-
կությամբ և պայծառությամբ հաղթական
հնչե այս կամարներուն տակ:

Սիրելի՛ ժողովուրդ, բայց Մենք չենք
կրնար մոռնալ վերստին ձեզի ողջույն բերե-
լու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին:

Մենք, իբրև Հայոց Հայրապետ, գուցե Մեր
խոսքներուն ընթացքին շունչենք ավելի քաղցր
պահ քան այն պահը, երբ այս ողջույնը և այս
օրհնությունը կբաշխենք մեր հավատացյալ,
մեր հարազատ հայ ժողովուրդին: Հայ ժողո-
վուրդի պատմության դժբախտ պարագաները
ստեղծե՛ր են մեր Սփյուռք: Սփյուռք ունենալ
ինքնին ողբերգություն մըն է ժողովուրդի մը
համար, որն է ժողովուրդի համար, մանա-
վանդ փոքրաքիվ ժողովուրդներու համար,
ինչպես մենք: Սակայն մենք ի վիճակի չենք
մեր այս նակատագիրը փոխելու, գոնե անմի-
ջապես: Պետք է ընդունինք իրողությունը
այնպես, ինչպես կա և աշխատենք միացյալ
ուժերով և նիզերով այս ողբերգությունը վե-
րածելու գուցե և հաղթանակի, որովհետև հա-
վատք ունինք մեր ժողովուրդի հոգեկան

և իմացական ուժերուն վրա և անոր հայրենասիրության վրա: Կխորհինք, թե անհնար բան չէ, որ հայ ժողովուրդը Սփյուտֆի մեջ ցրված ըլլալու պայմանը վերածե հաջողություններու և հաղթանակներու: Մենք, Ն դա՛րեն սկսյալ, Սփյուտֆ սկսած ենք ունենալ: Վարդանանց պատերազմեն հետո, ինչպես պատմիչները կրսեն, առաջին գաղթականությունը ունեցած ենք դեպի Բյուզանդիոնի արևմտյան կողմերը և դեպի այսօրվան Բալկանյան երկրները: Հայտնի է, որ մինչև Դա՛նուրի ափերը հասած են հայ գաղթականներ և զինվորականներ: Եվ հաճախ մեր գաղութները պատմության ընթացքին փառավոր հայկական կյանք ապրած են և նույնիսկ կյանքի ներարկում կատարած են բուն Մայր Հայրենիքի վրա երբեմն: Անա այսպիսով, հայ ժողովուրդը պատմական մեծ փորձառություն մը ունի Սփյուտֆ ունենալու և այնուամենայնիվ տոկալու և պարելու, և Սփյուտֆի պայմանները հաղթության վերածելու:

Բազմաթիվ անգամներ պատմության մեջ մենք ունեցած ենք ազգային վերածննդյան կեդրոններ Մայր Հայաստանի սահմաններեն դուրս:

Այսօր բացառիկ նոր պայմաններու մեջ կգտնվինք իբրև ժողովուրդ և իբրև եկեղեցի և այդ պայմանները բավարար չափով մը նպաստավոր են, հոգևոր և ազգային իմաստով, և հետևաբար Սփյուտֆը, մեզի համար հեռու ողբերգություն և հուսահատություն ըլլալն, մեր օրերուն կրնա դառնալ հայ կյանքի լուսավոր երեսներեն մեկը, ամբողջացուցիչն ու լրացուցիչը այն հայկական կյանքին, այն ազգային վերածնունդին, այն իրականության, որ կանի և կծաղկի, կուճանա և հետզհետե կգործանա մեր Մայր Հայրենիքի սահմաններեն ներս: Ամբողջ հայ ժողովուրդը այս զգացումով, կխորհինք, թե կհրավի և կմխիթարվի, կենդանության նոր ուժեր կարթնցնեն իր մեջ, որպեսզի մենք սփյուտֆի պայմաններուն մեջ չկորսվինք, չտկարանանք և կարողանանք մեր կյանքի, մեր իղձերու և մեր ապագայի նկատմամբ ունեցած տեսիլներու միությունը պահպանել: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը իր սուրբ առաքելություններեն մեկը կնկատե, իր ողջույնի և օրհնության խոսքի հետ միատեղ, այդ պատգամը բերել մեր պանդոպոս գավակներուն:

Կոչ կուղղենք Յրանսայի Մեր զավակներուն, որպեսզի մեկ սիրտ, մեկ հոգի, մտոցած ամեն բան, աղոթքի և ուխտի միությունը իրականացնեն: Եվ Տերը թող առաջնորդ ըլլա՛ծեզի այս լուսավոր ճամբուն վրա»:

Ժամը 2-ին, «Կրիչուն» հյուրանոցում, Նորին Ս. Օծուխյան պատվին տրվում է բարի

գալստյան ճաշկերույթ, որին ներկա են լինում մասնավոր հրավիրյալներ, շուրջ 30 հոգի: Ընդունելության ժամանակ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի օրհնաբեր գալուստը չերմ ելույթներով և հարգավիր արտահայտություններով ողջունում են Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսը, ազգային վարչության անդամ Ս. Քարյանը, Միլանոյից Ս. Հյուսիսյանը, Լոնդոնից Ս. Քյուրֆեյանը, Վալանսի եկեղեցու հոգաբարձության անունից Մուշեղ Ճիրանյանը և «Նաիրի» շաբաթերթի խմբագիր Ա. Մառուկյանը:

Վերջում զոհունակության և օրհնության խոսք է ասում Վեհափառ Հայրապետը, մի անգամ ևս ողջունելով Արևմտյան Եվրոպայի և Ֆրանսահայության ներկայացուցիչներին, բաշխելով բոլորին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի կենտրոն օրհնությունն ու լույսը:

Երեկոյան ժամը 8-ին, հյուրանոցի իր հարկաբաժնում, Վեհափառ Հայրապետը մասնավոր տեսակցություն է ունենում Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսի, Ս. Հյուսիսյանի, Ս. Քյուրֆեյանի և Ա. Մառուկյանի հետ:

Վեհափառ Հայրապետը այցելում է Սևրի Մխիթարյան հայրերի Սամվել Մուրադյան վարժարանը

Փետրվարի 1-ին, երկուշաբթի, առավոտյան ժամը 10-ից մինչև 1-ը, Վեհափառ Հայրապետը, Փարիզի հայոց առաջնորդարանում, բարեհաճում է ընդունել մի շարք պաշտոնական պատվիրակությունների և անհատների այցելություններ: Ավելի ուշ, Վեհափառ Հայրապետը ընդունեց «Լա Կրուա» («La Croix») թերթի թղթակցին:

Ժամը 4-ին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսի, շքախմբի անդամներով այցելում է Սևրի Մխիթարյան վարժարանը, ուր դիմավորվում է չերմորեն գերապայծառ Ս. Կարապետ արքեպիսկոպոս Ամատունու, վարժարանի տնօրեն Հ. Նիկողոս վարդապետ Քենյայանի, պրոֆ. Ֆելդիի գլխավորությամբ ուսուցչական կազմի, աշակերտության և ծնողների կողմից և առաջնորդվում է վարժարանի դաշլիքը: Դպրոցական երգչախումբը, ի պատիվ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, փայլուն հաջողությամբ կատարում է հայրապետական մաղթերը՝ «Ամեն հայր սրտից բխած»:

Հանուն աշակերտության, առաջին կուրսի ուսանող Ժիրայր Քյուրբեջյանն ընթերցում է հետևյալ չերմ ուղերձը՝ ձոնված Վեհափառ Հայրապետին.

«Վեհափա՛ռ Տեր,

Մուրադյան վարժարանի աշակերտներս միացած, Ձեզ կողջունենք որդիական գործ-վալիր և անկեղծ զգացումներով: Խորապես ազդված ենք ու շնորհակալ, որ հայրենիք վերադարձի ճամբուն վրա, այսօր կպատվեք մեզ Ձեր ներկայությունը: Հայ տղու մեր արժանապատվությունը չէր կարող երևակա-յել ավելի լավ վարձատրություն. բոլոր հա-յերուն Հայրը էջմիածնեն մեզի է եկած:

Քիչ ենք Ձեզ լսելու ու ծափողջունելու համար՝ սակավաթիվ: Մեզի նման հազարնե-րով հայ տղաք կան Ֆրանսայի բոլոր ան-կյուններուն մեջ ցրված, որոնք վստահորեն այրտի ուղեին այսօր հոս, մեր մեջ ըլլալ և Ձեզմով ողջունել էջմիածինն ու հայրենիքը: Ամբողջ ֆրանսահայության մեջ, միայն մեզի վիճակվեցավ հայ վարժարանի մը աշակեր-տելու, այսօր հոս գտնվելու բախտը. բայց Դուք մեր խոսքը ընդունեցեք իբրև թարգման ֆրանսահայ բոլոր աշակերտներու զգացում-ներուն:

Պանդուխտ ծնանք և մեր հայրենիքը շտե-սանք, բայց դեռ մանուկ, զայն երևակայե-ցինք ու սիրեցինք: Մենք, բախտավորներս, շնորհիվ Մխիթարյան վարդապետներու ո-գիին ու աշխատանքին, սորվեցանք հայե-րեն լեզու, ազգային պատմություն ու գրա-կանություն: Մեզի կմիանան նաև հազարա-վոր այն տղաքը, որոնք ստիպված են օտար վարժարաններու մեջ տեւաբար օտար լեզվով արտահայտվիլ, որոնց մեծ մասը ակամա դժբախտությունը ունի հայերեն իսկ չկարե-նալ խոսելու, և կրսնք Ձեզի, ճակատաբաց, թե հայ կմնանք, թե մեր հոգիներեն ո՛չ մեկ ձեռք, որքան ալ վայրագ ըլլա ու բարբարոս, չի կրնար ջնջել վարդանն ու Ղևոնդ երեցը, կրոնքի ու հայրենիքի զույգ սրբությունները: Լույսի կեդրոն հռչակված այս քաղաքին մեջ կմնանք հպարտ մեր դարավոր մշակույթով, որ մշակույթն է ու քաղաքակրթությունը նաև մեր Եկեղեցիին, կմնանք հպարտ մեր ազգա-յին հերոսներով, որոնք մարտիրոսական կարմիր պսակը կկազմեն նաև մեր Եկեղե-ցիին:

Խանդավառությամբ կողջունենք հայրենի-քի մեջ մեզի տարեկից մեր եղբայրները: Ըսեք իրենց, թե թեև հազարավոր մղոննե-րով հեռու, բայց Մխիթարի հարկին տակ թրծված, կմնանք իրենց պես հայ, ազգային նույն ցավերով ու հույսերով ապրող, մեր ներկային հանդեպ իրենց շափ գիտակից և իրենց պես խանդավառ վաղվան մեր հրա-շալի հարությունը:

Վեհափա՛ն Տեր, օրհնեցե՛ք մեզ և աղոթե-ցե՛ք մեզի համար, որ մեր այս հավատքին մեջ մնանք միշտ ամուր: Իրականանալին մեր

հայրերուն հույսերը և մենք հասակ նետինք էջմիածինն ու Երևանի շուրջ խմբված»:

Այնուհետև, Սամվել Մուրադյան վարժա-րանի տնօրեն վարդապետը ընթերցում է հետևյալ գեղեցիկ ուղերձը՝ հանուն դասա-խոսական կազմի.

«Վեհափա՛ն Տեր.

Անհուն հրճվանքով և հուզումով զեղուն սրտերով, շրջապատած ենք զՁեզ, արժանա-վոր Գահակալը էջմիածնի Մայր Աթոռին, որ դարերու շրջանին կուրծք տված է ամենհի դժվարություններու և վերիվայրումներու, և իբրև փարոս մը անշեշ, վառած Լուսավորչի Աշով, առինքնած է միշտ նայվածքը հայ ժո-ղովուրդին, տաքցուցած է սիրտը, միտքը և հոգին, և անոր հավատքով տոկացած է բոլոր հալածանքներուն, և քալած ու քալած է պատ-մության մեջեն, մինչև որ այսօր կերտած է, Տրդատյան Տաճարի հովանիին ներքև, հայ-րենիք մը լուսավոր, լուսաշող, հյուրընկալ:

Տասնյակ մը տարիներն ի վեր, Գահակալն եք Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Աթոռի: Հարգանք և հիացում միայն ունինք, Վեհափա՛ն Տեր, Ձեր անձին հանդեպ, ինչպես նաև բոլոր այն եկեղեցականներուն, որոնք կջանան վառ պահել հավատքը Ս. Գրիգոր Լուսավորչի:

Մենք, Մխիթարի զավակներս, ոչ միայն պատվված կզգանք ինքզինքնիս Ձեր ներկա-յությամբ, այլ նաև քաջալերված, և մեզի հետ նաև ներկա դաստիարակները, ծնողնե-րը և աշակերտները:

Կիսնդրենք Ձեր հայրապետական օրհնու-թյունը, որպեսզի հեռավոր ափերու վրա միշտ վառ կարենանք պահել հայության բոցը, քրիստոնեական սերը: Որքա՛ն մխիթարա-կան է մեզի, եկեղեցականներու համար, տեսնել, որ Քրիստոսի Եկեղեցին կրազմա-պատկե իր ճիգերը, իր ժողովները և հավա-քույթները, որպեսզի իրականանա քրիստո-նեական սերը և միությունը, բոլոր ժողո-վուրդներուն և բոլոր համայնքներուն միջև:

Կաղոթենք, Վեհափա՛ն Տեր, որպեսզի Աստված աջակցի Ձեր դժվարին, պատաս-խանատու պաշտոնին և լիացնե զՁեզ իր յոթ-ներիվյան շնորհքներովը, և մեր ժողովուրդը, Ձեր առաջնորդությամբ, կարենա հաղթական ելլել օտարացման վտանգին՝ «սպիտակ ջար-դին» դեմ, որ, գաղթաշխարհի մեջ, կարծես արմատեն կթունավորե մեր ցեղը, մեր հայու-թյունը:

Օրհնեցե՛ք, Վեհափա՛ն Տեր, այս մանուկ-ները, այս պատանիները, որպեսզի աճին, որպեսզի ուռճանան, որպեսզի կարենան ա-պագային, իսկապես պատվաբեր անդամները ըլլալ, մեր հայ, նահատակ, բայց միշտ կեն-դանի ժողովուրդին»:

Տ. Արսեն վարդապետ Բերբերյանը երգում է «ի գերեզման յարուցելոյն» տաղը, «ներկաներուն միտքերը տանելով պահ մը էջմիածնի Տաճարն ներս» («Հառաջ», 6 փետրվարի):

Հնդհանուր խանդավառության և ջերմ մթնոլորտում, խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և հայրական իր պատգամը ողողելով աշակերտության, ասում է.

«Երկրորդ անգամն է, որ մուտք կգործենք այս տանալեն ներս: Հստակորեն կհիշենք Մեր առաջին այցելությունը: Հավատացե՛ք, որ եո՛ւյն հուզումով և եո՛ւյն փառք ապրումներով է, որ կգտնվի՞նք այս պահուս ձեր մեջ: Ստույգ գիտենք, թե դուք, սիրելի՛ ուսանողներ, կդաստիարակվի՞ք մեծ Մխիթարի, մեծ Այիշանի շունչով ու հոգիով, կռնե՞ք ու հայրենիքի շունչով, և կպատրաստվի՞ք իբրև հայ ժողովուրդի հաճախ գավակներ: Մեր հոգին խորապես հուզվեցավ, երբ ձեր ընկերներեն մին իր հրաշալի խոսքը կարդաց, ձեր անունով: Մենք այս՝ նաևապահորդություններուն ընթացքին շատ ողջույնի խոսքեր լսած ենք և կլսենք, բայց ալ գեղեցիկ, սրտառու, հուզիչ, բայց ձեր ուսանող ընկերոջ կարդացած ողբերձը բացառիկ տեղ մը գրավեց Մեր հոգվույն մեջ: Շատ քիչ անգամ պատահած է, որ Մենք այդքան գեղեցիկ, իմաստալից, անկեղծ, ջերմ, գունագեղ, հաճախ գագառումներով լեցուն խոսք լսած ըլլանք: Մեր հայրենիքին այսքան մոլեմունքով հեռու, օտար ավերու վրա ծնած հայ պատանիներ կարողանան այսպես արտահայտվիլ, այսպես զգալ և խոսիլ գեղեցկորեն հայերեն, հրաշքի համագոր բան մըն է, և այդ հրաշքը կպարտի՞նք Մեծն Մխիթարին և անոր նույնքան արժանի աշակերտներուն: Կշնորհավորենք ձեզ: Եվ թույլ տվե՛ք, դաստիարակ հայեր, նաև ձեզի, ձեր այս մեծ գործին համար, Մենք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, ձեզի շնորհակալություն հայտնենք:

Սիրելի՛ ուսանողներ.

Մենք ձեզի ողջույն կբերենք Մայր Հայրենիքին և հայոց հավատքի բազմադարյան կեդրոն՝ Ս. Էջմիածնեն: Դուք մեծ ժողովուրդի մը գավակներն եք, գորավոր գագեք ձեզ իբրև հայեր, ամուր պահպանեցե՛ք ֆրիստունական հավատքը ձեր կուրծքերուն տակ, լավ ստույգե՛ք հայոց պատմությունը, հերոսական անցյալը մեր ազգին, և մի՛ մոռնա՛ք, որ հայ ժողովուրդին գավակներն եք և օր մը հայաստանցի պիտի ըլլա՛ք: Մենք ձեզի կբերենք նաև Աստուծո օրհնությունը Ս. Էջմիածնեն, որ հավատքի աղբյուր եղած է դարեր շարունակ: Մենք կուզենք ձեզ վստահեցնել, որ հայ ժողովուրդի հոգիին մեջ հավատ-

քի լույսը վառ է և երբեք պիտի չմարի, հավիտենական լույս մըն է, Աստուծո ձեռքով վառված: Մարդկային ձեռքը չի կրնար գայն մարել կամ տկարացնել: Մենք քվով փոքր ժողովուրդ ենք, սակայն հոգիով արի, հավատով գորավոր, առափնուրյուններով օծված, իմացական փայլուն կարողություններով ժողովուրդ մը, որ դարերու ընթացքին բազմաթիվ արժեքներ ստեղծած է, իր լուսան նետած է աշխարհի փառափառության գանձարանին մեջ: Այս բոլորին համար մենք հպարտ պետք է ըլլանք իբրև հայ ժողովուրդի գավակներ, իբրև Հայաստանայց եկեղեցվո ֆրիստունյա գավակներ: Գիտենք, որ դուք այս ողջով կդաստիարակվի՞ք այստեղ և անա թե ինչ՞ու, ամեն անգամ փառք գագառումներով, հուզումով, խորունկ ապրումներով ձեր տունեն ներս կմտնենք և կբերենք աստվածային օրհնություն ու հաջողություն աստվածային բոլորիդ՝ ամենայն հայոց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնեն: Ապրի՛ք: Հաջողությո՛ւն ձեզի»:

Հանդիսության վերջավորության, Վեհափառ Հայրապետը աջահամբույրով խաչեր է բաժանում ուսանողներին և վերջում նկարվում է դասախոսական կազմի և ամբողջ ուսանողության հետ:

Այնուհետև, դպրոցի հյուրասրահում, վարժարանի ծնողների միությունը Հայոց Հայրապետի բարձր պատվին կազմակերպում է թեյասեղան, որն անցնում է ջերմ, հայաշունչ մթնոլորտում:

Այցելություններ

Փետրվարի 2-ին, երեքշաբթի, առավոտյան ժամերին, Վեհափառ Հայրապետը, հյուրանոցի իր հարկաբաժնում, ապա առաջնորդարանում, ընդունում է նորից մի շարք պաշտոնական այցելություններ, այդ թվում Փարիզի «Վարդանանց ասպետների եղբայրացության» անդամների, «Աշխարհ» թերթի խմբագիր Ա. Ալեքսանյանին, «Բյուրակն» թերթի խմբագիր Ն. Չորմիսյանին, «Հառաջ» թերթի խմբագիր Հրանտ-Սամվելին, «Խթան»-ի խմբագիր Լ. Համբարձումյանին, փարիզահայ մշակութային ընկերության անդամներին, ինչպես նաև Հովհաննես Պողոսյանի, Խաչատուր Քեբաբջյանի և Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության գիվանի:

Ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը ողջունում է ճարտարապետ Էդվարդ Ուրուջյանին:

Ժամը 4-ին, առաջնորդարանում, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ընդունում է

Փարիզի միջազգային մամուլը, մասնավորապես արևմտական հեռուստատեսության կազմը և «Ժուռնալ փառլե»-ն:

Նորին Ս. Օծուխյունը պատասխանում է ռադիոյի և հեռուստատեսության խմբագիրների բոլոր հարցերին, ինչպես նաև Ադդիս-Աբեբայի արևելյան ուղղափառ հինգ եկեղեցիների համաժողովին Հայ Եկեղեցու մասնակցության, Հայ Եկեղեցու դավանաբանական դիրքի և այլ եկեղեցիների հետ քրիստոնեական եղբայրության, սիրո կապերի ամրապնդման մասին: Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը տեղեկություններ է հաղորդում նաև Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, Հայաստանում պատմական հին վանքերի վերանորոգության և պահպանման վերաբերյալ հարցերի շուրջ, խոսելով նաև այդ հուշարձանների ճարտարապետական առանձնահատկությունների մասին:

Ավելի ուշ, Վեհափառ Հայրապետը ընդունում է Ստամբուլի «Ժամանակ» օրաթերթի թղթակից Վ. Օզեմյանին և հետևյալ պատգամն է ուղղում Թուրքիայի բովանդակ հայության.

«Սիրով և երախտագիտությամբ կհիշենք Մեր այցելությունը Թուրքիա, ուրկե կպահենք անջնջելի տպավորություններ:

Ս. Էջմիածնի սեղաններուն առաջ, միշտ պիտի մնանք աղոթող Թուրքիո հայոց Պատրիարքության պաշտոնության և Մեր հավատացյալ զավակներուն երջանկության համար:

Աղոթող ենք նաև ձեր հանրապետության խաղաղ բարգավաճման և բարօրության համար, աշխարհի խաղաղության, ժողովուրդներու եղբայրության և պետությանց բարեկամական գործակցության համար:

Թող Աստված Իր լույսը և շնորհները սփռե բոլոր ազգերու հոգիներեն ներս, որպեսզի մարդկային աշխարհը այլևս երբեք չտեսնե պատերազմի կրակը և այլ ողբերգություններ, որպեսզի մարդիկ ու ժողովուրդներ նային դեպի առաջ և ապրին իրեն եղբայրներ ու գործակիցներ այս արևին տակ, որ բոլորին կյանք կալարգեն հավասարապես և միևնույն Աստուծո օրհնության ներքև, որ կբաշխվի բոլորին հավասարապես:

Աստվածակառույց Ս. Էջմիածնեն և Մեր սրտեն բյուր օրհնություն մեր հավատացյալ ժողովուրդին:

Փետրվարի 3-ին, չորեքշաբթի, առավոտյան ժամը 9-ին, Վեհափառ Հայրապետը, Իր շքախմբով, այցելում է Ֆրանսիայում սովետական դեսպան Ս. Վինոգրադովին: Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի և պր.

դեսպանի միջև տեղի է ունենում մտերմական զրույց, ջերմ մթնոլորտում:

Ժամը 11-ին, Նորին Ս. Օծուխյունը, ընկերակցությամբ Ս. Սեռովբե արքեպիսկոպոսի և շքախմբի անդամների, փարիզահայ ողջ հոգևորականության և ազգային-եկեղեցական մարմինների և ֆրանսահայ հին մարտիկների ներկայացուցիչների, մի շքեղ ծաղկեպսակ է դնում էտուպլի հրապարակում ֆրանսիացի Անժանոթ զինվորի հուշարձանին հետևյալ մակագրությամբ. «Վազգեն Ա, Մայրազույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, հանուն Հայ Եկեղեցվո և հայ ժողովրդի»:

Այնուհետև, Վեհափառ Հայրապետը և շքախմբի անդամները ստորագրում են պատվո մատյանում:

Վեհափառ Հայրապետի այցելությունը Ռենսի Դպրոցասեր տիկնանց վարժարանին

Փետրվարի 3-ին, չորեքշաբթի, ժամը 1-ին, Վեհափառ Հայրապետը այցելում է Ռենսի Դպրոցասեր տիկնանց վարժարանը, ընկերակցությամբ Ս. Սեռովբե արքեպիսկոպոսի, շքախմբի անդամների, Ս. Գյուտ, Ս. Արիս վարդապետների, Ս. Լևոն, Ս. Վազգեն, Ս. Տարոն հայրերի, Ե. Հյուսիսյանի, Ս. Քարյանի, Ս. Քյուրեմյանի, Բ. Օհանյանի, Ա. Մառուկյանի և ուրիշների:

Վարժարանի գլխավոր մուտքի մոտ, Վեհափառ Հայրապետը ջերմորեն դիմավորվում է տնօրենուհի օրիորդ Գարագաշյանի, ուսուցչական կազմի, խնամակալության անդամների, ծնողների և աշակերտության կողմից և առաջնորդվում սրահ:

Աշակերտուհիները իրենց գեղեցիկ համազգեստի մեջ, ձեռքներին կարմիր մեխակներ, հուզումով և երկյուղածությամբ մոտենում էին աջահամբույրի՝ ստանալու Նորին Ս. Օծուխյան օրհնությունները: Վեհափառ Հայրապետը, Իր օրհնության հետ, յուրաքանչյուրին բաժանում է մեկական խաչ, որպես հիշատակ Ս. Էջմիածնից: Աշակերտուհիները ապրումով երգում են հայրապետական մաղթերը: Արտասանվում է «Բարի եկար, Վեհափառ» ձոնը:

Վեհափառ Հայրապետը այնուհետև սեղանակից է լինում աշակերտության: Սեղանը օրհնում է Վեհափառ Հայրապետը:

Աշակերտները գեղեցիկ և մաքուր հայերենով երգում են, արտասանում, հոգեկան մեծ հրճվանք պատճառելով Հայոց Հայրապետի սրտին: Տեսչուհի օրիորդ Գարագաշյանը ուղերձի մեջ ողջունում է Հայոց Հայրապետի շնորհաբեր ներկայությունն ու այցելությունը կրթական այս հարկից ներս:

Օրհորդ Աղավնի Փիրփիրյանը ընթերցում է խնամակալության հետևյալ տեղեկագիրը.
«Վեհափառ Տեր, սրբազան հայրեր և հարգելի հյուրեր.

Այսօր տոն է մեր վարժարանն ենք: Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, որուն հայրական հոգածությունը վայելած ենք ու կվայելենք շարունակ, իր օրհնաբեր ներկայությամբ մեր կրթական հարկեն ներս, խնդությամբ և երջանկությամբ կլեցնեն մեր հոգիները: Արդարև, բոլորս ալ կզգանք, որ մեր Վեհափառ Կաթողիկոսը մեզի կբերն ոչ միայն Ս. Էջմիածնի շուշն ու ոգին, այլև կենսատու ճառագայթ մը մեր վերածնող հայրենիքեն, որով կապրինք, կոգևորվինք և կենընչենք այդ ոգին մեր սանուհիներուն:

Ձեր ներկայությունը, Վեհափառ Տեր, մեծ քաջալերանք մը և գնահատանք մըն է հաստատության մը հանդեպ, որուն գործունեության մարզերն են դաստիարակությունն ու ուսումը: Այս կրթական հարկը՝ Դպրոցասերը, որ բեղմնավոր անցյալի մը պատմություն ունի, հիմնված է 1879-ին, նպատակ ունենալով վարժուհիներ պատրաստել թրքահայ գավառի հայ վարժարաններուն համար: Իր այդ, մեծ ծառայություն մատուցած է: Դպրոցասերը, իր պատմության 85-ամյա գործունեության ընթացքին, կարևոր նպաստ մը բերած է հայ իգական սեռի դաստիարակության նվիրական գործին Պոլիս թե արտասահման և ուշագրավ տեղ մը ունի, անկասկած, մեր կրթական տարեգրությանց մեջ:

Իր շրջանավարտները, ըլլան անոնք մայրեր, ուսուցչուհիներ և կամ ազգային կազմակերպություններն ենքս աշխատողներ, աչքառու տեղ մը գրաված են:

Ներկայիս, համեմատաբար ավելի դժվարին պայմաններու մեջ, ազգապահպանման տեսակետով, 15 տարիների ի վեր, վարժարանը կգործե ֆրանսական դպրոցներու պետական ծրագրով: Մասնավոր խնամքով կավանդվի հայերենը իր բոլոր ճյուղերով:

Հավակնությունը շունչինք երբեք ըսելու, թե անթերի եղած է մեր գործունեությունը, սակայն կրնանք ըսել, թե կարելի չէր որ միջոցներով միշտ ձգտած ենք հավատարիմ մնալ մեր կոչումին և հետևել մեր նախորդներուն գծած ուղիին:

Բազմաթիվ դժվարություններ և խոչընդոտներ դիմագրաված է խնամակալությունը և այսօր, հավատքով և հույսով գոտեպնդված, շնորհիվ Ձերդ Վեհափառության բարձր հովանավորության և կաթողիկոսական պատվիրակ գերաշնորհ Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսի հայրական թանկագին օժանդակության ու մեր ազնիվ ազգայիններու

բարյացակամ աջակցության, Դպրոցասերը պիտի մնա հավատարիմ իր առաքելության՝ շարունակելու համար իր լուսավոր ուղին:

Շնորհակալ ենք, Վեհափառ Տեր, շնորհակալ ենք, սրբազան հայրեր և սիրելի հյուրեր, որ բարեհաճեցաք պատվել մեր կրթական հարկը, քաջալերել մեզ և սանուհիները:

Անշուշտեև, ուսուցչական կազմի և աշակերտության ուղղյալ խրախուսիչ ճառով հանդես է գալիս «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Արթուր Հատիտյանը:

Սեղանի վերջավորության աշակերտուհիներին զեղեցիկ և բովանդակալից խրատական է խոսում Վեհափառ Հայրապետը, հորդորելով լինել տիպար, առաքելի հայ մայրեր՝ մարմնացումը հայ կնոջ քնտանեկան և հայրենասիրական առաքելությունների և ազգային բարքերի, դառնալու համար մեր օրերի «Տիկնայք փափկասունք» Հայոց աշխարհի և ազգի:

Ընդունելությունը վերջանում է խմբովին երգված Տերուհական աղոթքով և Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

Երեկոյան ժամը 5-ին, Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ գերաշնորհ Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսի, Ն. Ֆրենկյանի, Ս. Քարյանի և գավազանակիր Ս. Արսեն վարդապետի, քաղաքավարական այցելություն է տալիս, ֆրանսիական արտաքին գործոց միջխտրության շենքում, պետական քարտուղար Հաբիբ Լոնկլին:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի և պետական քարտուղարի միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց, մտերիմ մթնոլորտում:

Երեկոյան ժամը 6-ին, առաջնորդարանում, Վեհափառ Հայրապետը ընդունում է այցելությունը Փարիզի հայկական ուսմանց կենտրոնի անդամների, որոնք Նորին Ս. Օծության խրախուսիչ տեղեկություններ են հաղորդում իրենց գործունեության մասին, արժանանալով Հայոց Հայրապետի քաջալերանքին և օրհնության:

Վեհափառ Հայրապետը Փարիզի ուսանողական ուստանի հայկական տան մեջ

Փետրվարի 3-ին, չորեքշաբթի, երեկոյան ժամը 7-ին, Վեհափառ Հայրապետը այցելում է Փարիզի հայ համալսարանական ուսանողների Մարի Նուպար ուստանը, ընկերակցությամբ Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսի և շախմաթի անդամների:

Նորին Ս. Օծությունը, հունվարի 30-ին, երբ ժամանել էր Փարիզի օդանավակայանը, ընդունել էր իրեն դիմավորելու փութացած հայ

ուսանողության հրավերը՝ այցելելու իրենց տունը:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի պատմական և շնորհաբեր այս այցելության խորհրդով, հայ ուսանողական տուն էին հրավիրվել համալսարանական ուսանի՝ ընդհանուր տնօրեն պր. Կարրիբ, վարչական մարմինների և մյուս տաղավարների ներկայացուցիչներ, կաթողիկ հայոց առաջնորդ գերապատիվ Տ. Ամատունի՝ արհեստագործ, Դիսիարյան հայրեր, Հայկական բարեգործական ընդհանուր միության պատասխանատու ներկայացուցիչներ, ֆրանսահայ կադրակրթություններ, ուսանողական տան բոլոր ուսանողները և մյուս տաղավարներում ապրող բոլոր հայ ուսանողները:

Պրոֆ. Ն. Արփիարյանը նախ ֆրանսերեն խոսելով ողջունում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի պատմական այցելությունը ուսանողական տուն, խոսում է Հայաստանից Առաքելական եկեղեցու մասին և հայտնի է ներկայացնում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի տեղեկություններ է տալիս Հայոց Հայրապետին համալսարանական ուսանի ու մասնավորապես հայ ուսանողական տան մասին: Պրոֆ. Ն. Արփիարյանը ապա Հայոց Հայրապետին է ներկայացնում նաև մյուս ուսանողների տնօրեններին և պրոֆեսորներին: Հանուն հայ ուսանողության, գեղեցիկ մի ուղերձով շնորհակալություն է հայտնվում Ամենայն Հայոց Հայրապետին, իր ընծայած բարձր շնորհի համար: Ապա, ընդհանուր խանդավառության մեջ, խոսք է առնում Նորին Ս. Օծությունը:

«Մենք սիրով և խոր հուզումով Մեր օրհնությունը կրեւենք նախ Պողոս Նուպարի հիշատակին, այս ուսանողական ուսանին, ահոր դեկավարներուն, տնօրենին և ուսանողության, որոնք, իրենց մտավոր աշխատանքի տարիներուն, այս հարկին տակ կ'աշխատեն ամեն դյուրություն, հարմարություն, և կ'հասնին իրենց նպատակներուն կենսագործման: Այս առիթով, Մենք Մեր հարգալից ողջույնը կուզենք բերել նաև այն բարձր մտավորականներուն, որոնք այստեղ կ'աշխատեն մեր շուրջ, քան անուններ չենք գիտեր: (Հանեցեք Մեր խոսքը ֆրանսերենի թարգմանել ուրեմն): Մեր հարգանքը և Մեր ողջույնը ֆրանսացի այս մտավորականներուն: Անոնց ներկայությունը այստեղ կ'ապացուցանե անգամ մը ևս, որ ֆրանսացի մտավորականներ պատմական մեծ առաքելությունը կ'առնուակեն, հին սերունդներեն եկած, ֆրանսացի և հայ ժողովուրդներու միջև սիրո կապերը ամրապնդելով»:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը տեղեկություններ և տալիսություններ է հայտնում Աղդիս-Արեւրայի ժողովի մասին և ապա շարունակում:

«Կուզեմք քանի մը խոսք ևս ավելցնել հատկապես մեր երիտասարդներուն, մեր ուսանողներուն համար:

Մենք գիտենք, քե Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն բոլոր ոչ միայն օրհնություն կ'ապասեն, այլ նաև երեք ֆաշիստների խոսքեր և հարգումներ: Եվ Մենք ունենք ըսելիքներ այդ ողջությամբ՝ մեր սիրելի երիտասարդներուն: Անձնապես ուրիշ առիթով ալ կ'ընենք, այստեղ ալ կ'ըսենք, երբ մեր նոր սերունդները մը կ'զգանք, երբ մեր նոր սերունդները, մեր երիտասարդներուն առջև կ'առնվին: Կ'առնենք անոնց մեջ ոչ միայն մեր ներկան, այլ նաև, և մանավանդ, մեր ազգին ապագան, մեր հույսերուն և մեր իդեալներուն իրականացումը: Այս առաջին, ուրիշ առիթով մը, կ'ըսենք ուրիշ երիտասարդներու, որոնք եկած էին առաջնորդարան, որ այս աշխարհի վրա հայ բլլայր շատ դժվար բան է: Դամոկլյան սուրի պես գանգալան հարցեր, դժվարություններ կ'առնված են մեր գլխուն վրա, տակավին շատ դարձեր առաջ, այդ շրջաններեն սկսյալ, մինչև մեր օրերը:

Մեր գիտակցության մեջ ուժեղ տեղ մը գրաված է այս վիճակը և չենք կ'ընար ձեռքազատվի այդ դամոկլյան սուրին: Ֆրանց վերջի կ'ըսե իր հայտնի վեպին մեջ. — «Ժամանակը եկավ, երբ այս աշխարհի վրա կ'աշխատի չէ այլևս իբրև հայ ապրիլ»: Անշուշտ, բարեբախտաբար այդ ողբերգական վիճակին մեջ չենք գտնվիր այսօր: Հայ ժողովուրդը վերապրեցավ ու վերածնալ: Եվ մնացորդացր հայ ժողովուրդին նոր կյանքի ուղի բացավ, նախ նոր հայրենիք ստեղծելով, այսօրվան մեր Հայաստանը, իր երկու միլիոն ավելի ժողովուրդով, ուր մեր եղբայրները և քույրերը, ձեր արյուններ՝ արյուն և հոգիներ՝ հոգի, կ'ապրեն, կ'աշխատեն, և իրենց ապագան կ'կերտեն, ամենայն հայոց ապագան:

Բայց նաև Սփյուռքը, ուր ավելի քան մեկ միլիոն ժողովուրդ, ինքն ալ իր ձեռքով, իր հնարավորության պայմաններով, կարողացավ կյանքի նախապահ մը բանալ, ապագույց, որ բոլորս կ'ենք, ամեն տեղ: Մենք կ'արժենք, քե իրոք կ'ընենք խոսքի վերածնունդի մը մասին ճշմարտապես: Այո՛ վերածնունդ, ո՛չ երազ է այս, ո՛չ պատրանք և ո՛չ ալ շատախոսություն: Կ'մնա, որ մեր երիտասարդությունը գիտակցությունը ունենա մեր անցյալ ողբերգություններուն և գիտակցությունը մեր ներկա վերածնունդին, և իր հայացքը սկսեմ այն սեպուն հարցերուն վրա,

որոնք մեր ժողովուրդի կյանքի ճանապարհը պիտի հաստատ պահեն, և մեզ պիտի առաջնորդեն մտլիզ գծով ղեկավար մեր հայկական ապագան:

Անձնագետ Մենք լավատես ենք, և Հայաստանեն եկող Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, վստահ եղեք, որ չի կրնար լավատես չըլլալ: Եվ կուզենք այդ լավատեսությամբ վարակել նաև ձեզ, որովհետև, բնական է քիչ մը, որ արտասահմանի պայմաններում մեզ բազում դժվարություններու հանդիպիք, շփոթ տեսնեք կարգ մը հարցեր և հայ կյանքի ուղղությունը կամ ճանապարհները երբեմն հստակ չըլլան ձեզի համար, և կամ այլևայլ կողմնակի պարագաներ տկարացնեն ձեր մեջ ձեր հայկական գիտակցությունը: Այս բոլորը գիտենք որ կպատահին, սակայն Մենք կմաղթենք և կփափագենք, որ Երիտասարդները այդ բոլորը գիտնան և կարենան հաղթահարել:

Քիչ առաջ ըսինք, որ այս աշխարհի վրա իբրև հայ ապրիլը դժվար է: Բայց երիտասարդի մը համար դժվարություններու հանդիպիլը նույնիսկ զանկալի է երբեմն, համեմայն ղեկավար կյանքը ավելի հետաքրքրական կըլլա: Բոլոր թափուն ուժերը պետք կըլլա երևան հանել, կազմակերպել գաղտնի, որպեսզի հերոսական ճիգով մը կարողանաք ձեր ճանապարհը գտնել, հայոց պատմության գծով և ոգիով:

Խոսվեցավ այստեղ քիչ առաջ ֆրանսական մշակույթի բարեբար ազդեցության մասին: Մենք կհավատանք աղոր: Ընդհանրապես Մենք մշակույթին կհավատանք: Մենք կկարծենք, որ եթե իսկապես մարդ ենք, չենք կրնար մշակույթին չհավատալ, որովհետև մարդու գաղափարը առավելապես և էպես բնորոշողը մշակույթն է՝ իր ամենալայն իմաստով, կրնանք ալ մեջը առնված:

Հայ ժողովուրդը երբեք կզոհացած չէ մեղացած, հակառակ իր շատ դժբախտ պայմաններում: Իր հոգին միշտ բացած է ուրիշ մշակույթներու և հատկապես ֆրանսական մշակույթին, տակավին հնագույն ժամանակներեն մինչև մեր օրերը: Թեև Ե դարում, ճիշտ է, ֆրանսական մշակույթ չկար, բայց կար հելլենական, արևմտյան մշակույթը, և հայերը միշտ հաղորդակից եղած են արևմտյան մշակույթին: Իսկ հետագային, հայերը միշտ ավելի մոտ եղած են ֆրանսական մշակույթին: Մենք այս չենք քսել անոր համար, որ Ֆրանսայի մեջ կգտնվինք, այլ որովհետև իրականությունն է:

Պետք չէ երկյուղ կրել, որ մեր հայկական հոգին կրնա աղավաղվիլ, եթե մենք հաղորդակից ըլլանք ֆրանսական կամ ուրիշ օտար

մշակույթներու արժեքներուն: Այդ ճիշտ չէ: Ընդհակառակը, եթե, իբրև հայ ժողովուրդի գավակներ, դուք, երիտասարդներ, կարենաք ֆրանսական նշանաբան մշակույթի հարազատ ակերեն ըմպել, ձեր հայկական հոգին ավելի պիտի զորանա: Անշուշտ, պայման է, որ ձեր այդ ըմպածը ըլլա իսկապես ֆրանսական մշակույթի արժեք, և ոչ թե մակերեսային, ոչ թե մշակույթը կեղծող երեւույթներ:

Վարձենք բավական հստակ կրցանք արտահայտել Մեր միտքը: Անգամ մըն ալ կկրկենք մեր երիտասարդներուն, որ օգտվին այն առիթեն, որ կտրվի իրենց այս լույսի կեդրոնին մեջ, ամբարելու գիտություն, գրականություն և արվեստ ֆրանսական մեծ մշակույթեն, աղով զարացնելու իրենց հայկական ոգին, և հետո իրենց ուղղությունը կեդրոնացնելու այն մշակութային արժեքներուն վրա, զորս ստեղծած է հայ ժողովուրդը դարերու ընթացքին, ու կեդրոնացնել ուղղությունը նաև այն արժեքներուն վրա, որ կշարունակվին ստեղծվիլ այսօր մեր Մայր Հայրենիքին մեջ: Այսօր Հայաստանի ժողովուրդը, անհախճաբաց-կերպով, մշակութային նոր արժեքներ կստեղծեն գիտության մեջ, գրականության մեջ և արվեստներու մեջ: Այդ բոլորը մեր ժողովուրդի ստեղծագործություններն են, որոնք կուզան և առավել կհարստացնեն մեր ազգային-մշակութային գանձարանը:

Մենք փոքր ժողովուրդ ենք: Եվ այսուհետև մանավանդ, արդի հառաջդիմության, ֆաղափարության զարգացման ճանապարհին վրա, փոքր ժողովուրդներու համար դժվար պիտի ըլլա իրենց իմացական, ոգեկան անկախությունը պահելը: Դյուրին գործ չէ: Պետք է մեզի մեծերու հետ, և ետ չմնալ: Այդ մանավանդ մշակույթով պիտի ըլլա, Մեր կարծիքով: Եվ մեր ժողովուրդը, եթե ապագա մը ունի, և պիտի կարենա ունենալ, բոլոր դժվարությունները հաղթահարելով իրեն տեղ մը ապահովելու այս արևին տակ, այդ կարելի պիտի ըլլա իրագործել շնորհիվ իր հին և նոր մշակութային արժեքներուն:

Ըսված է, թե աշխարհի վրա ժողովուրդներ չկան, այլ կան մշակույթներ: Մենք կհավատանք աղոր, և մենք հայերս մշակույթ մը ունենք, հետևաբար մենք վավերական ազգ ենք: Եվ հետևաբար արդար է, որ մենք լավատես ըլլանք ղեկավար հայոց ապագան:

Մեր սիրելի ուսանողներուն կմաղթենք, որ այս բոլորը իրենց խորհրդածության առարկա դարձնեն, լարեն իրենց ոգեկան-իմացական ուժերը, հայ մեծ հոգիով, և լավ պատրաստվին, զինվին. արևմտյան, ֆրանսական

Վեհափառ Հայրապետը ծաղկեպսակ է դնում պորավար Անդրանիկի հուշարձանին

մշակույթի և գիտության բաժնի ազնիվ զեմ-
բերով և մոտիկ ապագային այս բաժնի օգ-
տագործեն հայ ժողովուրդի և մեր Մայր Հայ-
րենիքի փառքին և վերածնունդին համար»:

Հայրապետական այց պորավար Անդրանիկի շիրիմին

Փետրվարի 4-ին, հինգշաբթի, առավոտյան
ժամը 10-ին, Փարիզի հայոց առաջնորդա-
րանում, Վեհափառ Հայրապետը ընդունում
է Մարսելի հայոց Պաղոսյի Մայր եկեղեցու
վարչության այցելությունը:

Պատվիրակությունը, որի կազմում էին
եկեղեցական վարչության ատենապետ Ենովք
Արմենը, ատենադպիր Զ. Ալեքսանյանը,
գանձապահ Հ. Փափազյանը և խորհրդական

Քեչյանը, եկել էր հանուն Մարսելի հայու-
թյան բարի գալուստ մաղթելու Ամենայն Հա-
յոց Հայրապետին:

Նորին Ս. Օծուխյան, Արևմտյան Եվրոպայի
հայրապետական պատվիրակ և ֆրանսահա-
յության առաջնորդ Ս. Սերովբե արքեպիսկո-
պոսի և Մարսելի հայոց Պաղոսյի Մայր ե-
կեղեցու վարչության անդամների միջև տեղի
է ունենում զրույց Մարսելի ազգային-եկեղե-
ցական կյանքի շուրջ, որին ներկա է լինում
նաև Մարսելի հոգևոր հովիվ Ս. Վազգեն արե-
ղան:

Ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը ըն-
դունում է Լիոնի հոգևոր հովիվ Ս. Դավիթ
վարդապետ Սահակյանին, Վալանսի հոգևոր
հովիվ Ս. Տառն արեղա ձեռնեյանին, Փարի-
զից Ս. Արիս վարդապետ Շիրվանյանի և Ս.

Լեոն արեղա Արելյանի առանձին-առանձին այցելությունները:

Կեսօրից հետո ժամը 4-ին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով այցելում է Փարիզի Պեր-Լաշեզ գերեզմանատունը՝ զորավար Անդրանիկի շիրիմին:

Հակառակ աննպաստ եղանակին, Փարիզի և արվարձանների հայություն հոծ բազմությունը, մտավորականությունը, մամուլի ներկայացուցիչները շրջապատել էին ժողովրդական մեծ հերոսի հուշարձանը և սպասում էին Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի ժամանմանը: Այնտեղ էին նաև Արևմտյան Եվրոպայի հայկական համայնքների, այդ թվում Մարսելի, Միլանոյի, Բրյուսելի, Լոնդոնի հայության ներկայացուցիչները:

Որոշյալ պահին ժամանում է Հայոց Հայրապետը՝ շրջապատված իր շքախմբով, եկեղեցականներով, ազգային-եկեղեցական իշխանությունց ներկայացուցիչներով և մի զեղեցիկ ծաղկեպսակ է դնում քաջ Անդրանիկի շիրիմի վրա:

Նորին Ս. Օծուխյան հանդիսադրությամբ կատարվում է հոգեհանգստյան մասնավոր պաշտոն ազգային հերոսի ուխտավար դարձած գերեզմանի վրա: Պատմական և անմոռանալի էր պահը, երբ բոլոր ներկաները, միաբերան ու միասիրտ, «Հայր մեր»-ը երգելուց հետո, խոր լուռության մեջ, ունկնդրում էին Հայոց հայրենասեր Հայրապետի հայրենաշունչ դիմառական խոսքը (տպված «Էջմիածին» ամսագրի 1965 թ. փետրվար—ապրիլ №-ում), որը մի անգամ ևս բոլորի սրտերում վերակենդանացնում էր անվահեր և առասպելական ժողովրդական հերոսի պաշտելի և անկրկնելի կերպարը, նրա ծննդյան 100-ամյակի առիթով:

Հրաժեշտի ընդունելություն

Փետրվարի 4-ին, երեկոյան ժամը 8.30-ին, Փարիզի հայոց ազգային-եկեղեցական իշխանությունը, ի պատիվ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի, «Լյուտեսիա» հյուրանոցի ընդարձակ և շքեղ սրահում, կազմակերպում է հրաժեշտի ընդունելություն, մասնակցությամբ ավելի քան 700 ներկաների:

Հրավիրյալների թվում էր սովետական միության ղեսպան Սերգեյ Վինոգրադովը, ղեսպանատան աշխատակիցներով:

Ընդունելության ներկա էին գերապատիվ Ս. Ամատունի արհեստագործ, Մխիթարյան հայրեր, հայ մտավորականության և ֆրանսահայ ամբողջ մամուլի ներկայացուցիչներ, թղթակիցներ:

Հրավիրյալների թվում էին միլանահայ պատվիրակությունը, որի կազմում էին Ծ. Հյուսիսյանը և դուստր Մարի Հյուսիսյանը, Ստեփան Մրապյանը, Արամայիս Մրապյանը, Բրյուսելից՝ Վ. Մարտիկյանը, Ա. Արևյանը, Լոնդոնից՝ Ս. Քյուրբեկյանը և «Արեգակ» թերթի արտոնատեր Հայկ Գալստյանը (որը եկել էր Փարիզ շաբաթ օր՝ Լոնդոն առաջնորդելու Ամենայն Հայոց Հայրապետին), Մարսելի հայոց Մայր Եկեղեցու պատվիրակությունը և Բելյուսից «Նաիրի» շաբաթաթերթի խմբագիր Ա. Մառուկյանը և ուրիշներ:

«Փարիզի հայությունը երբեք չէր ունեցած ուժգին հոգեկան ապրումը հայրենասիրական և ազգային զգացումներու խանդավառությամբ, ինչպես ունեցավ՝ «Լյուտեսիա»-յի սրահներուն մեջ՝ Վեհափառին ի պատիվ տրված 4 փետրվարի ճաշկերույթի երեկոյին:

Կարելի է ըսել, որ գաղութը ամբողջությամբ, իր բոլոր հոսանքներով, խավերով ներկա էր հավաքույթին: Կարելի է ապահովաբար ավելցնել նաև, որ բոլորը անհուն գոհունակությամբ և հրճվանքով մեկնեցան, հաղորդակից դառնալի հետո, գեթ քանի մը ժամ, հայկականության՝ դորեղ և կազդուրիլ զգացումին, որ կիսոսի բոլոր հայերու սրտին, եթե նույնիսկ շարտահայտվիր ամեն անգամ և ամեն տեղ» («Բյուրակն», 14 փետրվարի):

Հրաժեշտի ընդունելությունը շնորհալիորեն ղեկավարում է Փարիզի եկեղեցական վարչության նախագահ Սեդրակ Քարյանը, որը հանդիսության իր բացման խոսքում հայտնում է, թե հոգեկան անհուն հրճվանքով է, որ Ֆրանսայի հայությունը երրորդ անգամ ըլլալով կողջունե Ամենայն Հայոց Հայրապետին երջանկաբեր այցելությունը, որ կազդուրիլ նոր ոգի կենթնի զաղութին: Նորին Ս. Օծուխյանը խորհրդանիշն է Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցվո միասնականության, հայ ժողովուրդին միության և մեր վերածնած Մայր Հայրենիքին:

Հանուն ֆրանսահայ զաղութի, ողջերթ մաղթելով Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին, Սեդրակ Քարյանը մաղթում է, որ Նորին Ս. Օծուխյանը «շատ և շուտ գա Ֆրանսա և իր իմաստուն հայրապետական խոսքերով և հմայքով ցույց տա այն լուսավոր ճամբան, որ կտանի դպի բարին, գեղեցիկը և ճշմարիտը»:

Ապա խոսք է տրվում կաթոլիկ հայոց առաջնորդ գերապայծառ Կարապետ արքեպիսկոպոս Ամատունուն, որը «թերևս իր ամենն տպավորիչ և գեղեցիկ ճառերն մեկը խոսեցավ ազգային, հայրենասիրական բուն զգացումներով զեղուն» («Բյուրակն», 14 փետրվարի):

Վեհափառ Հայրապետը Փարիզում, Իր շքախմբով, Անժանոթ պինվորի հուշարձանի առաջ:

Ամատունի սրբազանը, սրտագինս ողջունելով Ամենայն Հայոց Հայրապետի ներկայությունը, ասում է. «Ամեն անգամ, որ Ս. Էջմիածնի դարավոր Աթոռին Գահակալ Նորին Սրբությունը՝ Ս. Տ. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզին կանցնի, ուրախություն և հույսի ակնկալություններու ալիք մը կտարածվի այս գաղութին վրա:

Ան մեզի կրերե հայաստանի ջերմ շունչին հետ նաև օրհնությունը Ս. Լուսավորչի Աթոռին, որուն հետ սերտորեն կապված է ամեն հայու սիրտը»:

Ամատունի սրբազանը, Ս. Լուսավորչի Աթոռի կատարած դերը վեր հանելուց հետո հայ ժողովրդի գոյության պահպանման սրբազան գործում, Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի անձի մեջ ողջունում է այդ Աթոռի արժանավորագույն գահակալներից մեկին, որն Իր խոսքով, գործով և քրիստոնեական ոգով մեծ դեր է կատարում հայ ժողովրդի ազգային-եկեղեցական միասնականությունը ապահովելու բնագավառում:

Մարսելի հայոց Պրահույի Մայր Եկեղեցու վարչության նախագահ Ենոկ Լաֆնե, հանուն Մարսելի բովանդակ հայության, ջերմորեն ողջունում է Ամենայն Հայոց Վեհա-

փառ Հայրապետի շնորհաբեր այցելությունը, անխախտ հավատարմություն, որդիական խորունկ հարգանք և սեր է հայտնում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին և Ս. Տ. Վազգեն Ա Հայրապետին, ներկաների խանդավառ ծափերի մեջ հայտարարելով, որ Մարսելի հայոց Պրահույի Մայր Եկեղեցու վարչությունը Վեհափառի տրամադրության տակ է դնում երկու միլիոն հին ֆրանկի մի գումար:

Այնուհետև խոսք է առնում «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր և Վեհափառ Հայրապետի շքախմբի անդամ Արթուր Հատիտյանը, որն Իր ելույթի սկզբում ընդհանուր գծերով ներկայացնում է անցյալում հայ ժողովրդի կյանքում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի կատարած դերը և ապա կանգ է առնում մասնավորաբար մեր այսօրվա իրականության մեջ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի ղեկավարության ներքո Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու կատարած բացառիկ և կարևոր առաքելության և պատմական դերի վրա, ընդգծելով, որ հայ ժողովրդի միության օղակը Ս. Էջմիածինն է, որը Միջուկի և Մայր Հայրենիքի փոխհարաբերությունների մեջ կոչված է վճռական հայրենասիրական, ազ-

Հրաժեշտի ընդունելություն Փարիզում (Վեհափառ Հայրապետի աջ կողմում՝ Սերովբե արքեպիսկոպոս, ձախ կողմում՝ սովետական դեսպան Ս. Վինոգրադով) :

գային դեր կատարելու, և որ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի գործունեության մեջ և նրա սրբազան շրթներով խոսում է ինքը՝ հայոց պատմության ոգին, դարերի ծանրությամբ և հազարամյակների խորհրդով:

Արևմտյան Եվրոպայի Հայրապետական պատվիրակ և ֆրանսահայոց առաջնորդ Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոս Մանուկյանը, հանուն Ֆրանսիայի հայության, ողջունում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի օրհնաբեր այցելությունը: Սրբազանը «Ընտրված և գեղեցիկ բառերով թվեց բարեմասնությունները Վեհափառ Հայրապետին, Անոր յուրաքանչյուր այցելության ստեղծած խանդավառությունը ժողովրդին մեջ և Անոր կատարած մեծ գործը, իր գահակալության առաջին օրեն մինչև այսօր: Որևէ կասկած չկա, որ Վեհափառ Հայրապետը կհաջողի իր ծրագիրներու գործադրության մեջ, որպեսզի Մայր Աթոռը մնա միշտ շեն ու պայծառ, շարունակելով իր նախախնամական դերը նաև այսօր, իր հմայքի և խորհուրդի շուրջ համախմբելով համայն հայությունը» («Բյուրակն», 14 փետրվարի):

Հանդիսության ընթացքում, ճառերի և ելույթների արանքում, գործադրության է

դրվում գեղարվեստական մի հայտագիր, Փարիզահայ արվեստասեր կատարողների շնորհալի մասնակցությամբ:

Սրբորդ Աստղիկ Քյոսեյանն «իր վարժ և գեղեցիկ ձայնով» երգում է Կոմիտասի «Միրանի ծառ»-ը: Վեհափառ Հայրապետի դավազանակիր Ս. Արսեն վարդապետ Բերբեյանը, «բացառիկ ձայնով մը օժտված, խոր հուզում պատճառեց իր երկու երգով՝ «Հայաստան» և մանավանդ «Ի գերեզման յարուցելոյն», որ այնքան տպավորեց ներկաները»:

Օրհորդ Իրիս Բյուրյուպյանը, «ծանոթ և սիրված երգչուհի», ապրումով երգում է Հարո Ստեփանյանի «Երեկոյան ծաղկոտ սարեր» երգը:

Սարգիս Պողոսյանը ապրումով և արվեստով արտասանում է երկու քառյակներ՝ «Մալվու չինար էջմիածին»-ը և մի կտոր Սայաթ-Նովայից:

Երգչախմբի ղեկավար Ա. Ճիզմենյանը վեհ ու խորխոր հնչեցնում է «Տէ՛ր, կեցո՛ղու՛ զհայս» ազգային մաղթերը:

Հրաժեշտի սեղանի վերջին խոսում և իր պատգամն է տալիս Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը:

«Սիրելի՛ ժողովուրդ.

Անավաստի երրորդ անգամն է, որ կգտնվի մեր մեջ, նույն սրահին մեջ: Եվ կգտնենք զնեզ նույնքան խանդավառ, նույնքան սիրով ու հարգանքով լեցուն դեպի Մայր Աթոռ՝ Ս. Էջմիածին:

Իհարկում է մեր բարի ու պայծառ ղեմերը, կարողավ մեր աշխարհում մեջ մեր ամբողջ հոգին, լսելով մեր ֆաղցր խոսքեր և հաստատելով մանավանդ նաև մեր աշխատանքը, մեր գործունեությունը այստեղ, այս երկրին մեջ եկեղեցական, մշակութային, ազգային-հայրենասիրական գծով, այս բոլոր հաստատելով, իբրև Հայոց Հայրապետ Մեր սիրտը կլեցվի խորունկ գոհունակությամբ և մխիթարությամբ: Այս բոլորը ցույց կուտան. որ այստեղ մեր ժողովուրդը կենդանի է և կայրի հայ կյանքը իր բոլոր երեսներով, այնքան գունե, ինչքան հնարավոր է մեր պանդուխտի կյանքի պայմաններում մեջ: Այս բոլորին համար Մենք պարտավորված ենք գոհունակության և երախտագիտության խոսք ուղղել նաև այս մեծ երկրին, այս փառավոր երկրին, ասպետական և հյուրընկալ Ֆրանսային, որ իր գիրկը լայն բացավ հայ տարագիրներին առջև, համաշխարհային պատերազմեն հետո: Մեծ եղեռնեն վերջ, հազար-հազարներ ապաստան գտան այստեղ և կարողացան ապրիլ ազատ, բարգավաճ, բարձր և խաղաղ կյանք մը: Անգամ մը ևս Մեր խորունկ երախտագիտությունը կհայտնենք հանուն Հայաստանյայց եկեղեցվո և Մայր Աթոռ Էջմիածնի՝ ասպետական Ֆրանսային և ֆրանսացի մեծ ժողովուրդին:

Կուզեիք նաև մասնավոր գոհունակություն հայտնել, որ մեր սեղանին շուրջ կգտնվին հարգարժան և բարձրաստիճան հյուրեր: Նախ կուզենք գոհունակությամբ հիշել ներկայությունը այստեղ մեր հոգևոր եղբոր՝ գերապատիվ Ամատունի Սրբազանին, որուն խոսքերը այնքան հուզեցին մեր սրտերը: Մեր գոհունակությունը Սովետական Միության ղեկավար Նորին Գերազանցություն Ս. Վինոգրադովին, որ բարեհաճեցավ իր շխմբով մեր կողմին ըլլալ այս հայկական ուրախ սեղանին շուրջ: Մեր նույնքան ջերմ գոհունակությունը այն ֆրանսացի մտավորականներուն, որոնք մեր սեղանին շուրջ կգտնվին և որոնց ներկայացուցիչը կնկատենք պրոֆ. Ֆրեդերիկ Ֆեյդին, գիտնական մեծ ֆրանսացի մը, որ նույնքան մեծ հայ մը դարձավ:

Սիրելիներ, Մենք քաղթին վրա նշանակած ունեիք բազմաթիվ կետեր, բայց կխորհինք, քե. ժամանակը կարճ է և պետք է բավական կրճատումներ ընել: Կուզենք կեղծունակ Մեր մտածումը այն իրողության

վրա, որ մենք, իբրև եկեղեցի և իբրև ժողովուրդ, այս տարի կգտնվինք հոգեկան բացառիկ վիճակի մը մեջ, այն պահուն, երբ կանգնած ենք մեր բյուրավոր նահատակներուն, մոտ երկու միլիոն նահատակներուն հիշատակին առջև: Այս ամբողջ տարվան ընթացքին, մենք պիտի սգանք մեր զոհերը, պիտի աղոթենք անոնց հոգիներու նավթունական խաղաղության համար և պիտի գարացնենք մեր սրտերուն մեջ անոնց ուխտը. և այդ ուխտը մեր սրտերուն մեջ ամուր պահած, պիտի դիմենք դեպի մեր ավելի պայծառ ապագան:

Ամեն տեղ հայ ժողովուրդը այս պահուն ոգեշնչված է այս մտածումներով և այս զգացումներով:

Կուզեիք ձեզի վկայել մանավանդ մեր հայրենի ժողովուրդին նույն մտածումներուն, նույն ապրումներուն մասին: Վստահ եղեք, Մեր բառերը տկար պիտի ըլլան պատկերելու համար այն հոգեկան վիճակը, որ հետզհետե կբարձրի հայաստանցիներու խորքային մեջ: Մեծով և պատկառով, պարզ գյուղացիներ մինչև ամենաբարձր մտավորականը, այսօր նույն զգացումներով կապրին: Եվ մեր արվեստի մարդիկ՝ բանաստեղծներ, ֆանդակագործներ, նկարիչներ, երաժիշտներ, իրենց գործերով պիտի արտահայտեն իրենց այս ապրումները, իսկ գիտնականները, իրենց հերթին, հատորներ կպատրաստեն, որոնցմե ունենա արդեն սկսած են լույս տեսնել, նվիրված նույն ողբերգության, որուն հիսնամյակը մենք որոշած ենք հիշատակել:

Բայց արտասահմանի մեջ ահարկարություն կըլլա հայաստանցի հայերու նկատմամբ, կարծիք գոյանալով միամտորեն, քե այնտեղ հայկական ազգային զգացումը տկարացած է կամ կտկարանա և այլն: Այդ նշմարտապես ցավալի անարդարություն է:

Սիրելի՛ ժողովուրդ, չի կրնար ըլլալ, որ մարդ երեսնի մեջ ապրի, ամեն օր Արարատը դիմե և լավ հայ չըլլա: Մեր ժողովուրդը, մեր հայաստանցի ժողովուրդը, մեր հարագատ փայլերն ու եղբայրները այն հայերն են, որոնք երկու միլիոնն ավելի մեկտեղված հայրենի հողին վրա, կվերաշինեն և մեծ շափով արդեն վերաշինած են մեր ավերված երկիրը, մեր թշվառ ու անտեր Հայաստանը, անցյալի մեր ողբի ու որբի Հայրենիքը: Եվ այսօր այդ երկիրը ապահով է, խաղաղ և ստեղծագործական աշխատանքի փառավոր նախապարհի վրա:

Մենք, իբրև Հայոց Հայրապետ, չենք կրնար այս նշմարությունը չըսել, ով ինչ կուզե մտածե Մեր մասին: Մենք գուցե

կտարբերիմք այս տեսակետեն ուրիշ եկեղեցիներն: Մեր բոլոր մեծ հայրապետները, որ լուսավորչի Աթոռին վրա նստած են, սիշտ եղած են նաև հայրենասերներ: Դուք երբ էջմիածին այցելելու առիթը ունենաք, պիտի աեսնեք, որ այնտեղ կաթողիկոսներու շատ գերեզմաններ կան. Խրիմյան Հայրիկ, Ներսես Աշտարակեցի և ուրիշներ, որոնք հայտնի են անշուշտ որպես հայրենասեր և հայրենավեր հայրապետներ: Այդ բոլոր գերեզմանները զարդարված կման պարզ, անձաճար, գյուղացի ժողովուրդին կողմն բերված ծաղիկներով:

Այս խոսքերը ինքնագովություն մի՛ նկատեք, սիրելիներ, Վազգեն Կաթողիկոսի մասին չէ խոսք: Ով որ ալ նստի Ամենայն Հայոց Հայրապետության Աթոռին վրա, նույն ապրումները և նույն ոգին պիտի ունենա:

Մեր անցյալ տառապանքները, մեր անցյալ ահավոր ռդերգությունը մեզի կրելադրեն ճիշտ և արդար զենհատել ներկա մեր հայրենի վերածնունդը: Մենք, որ պիտի ոգեկոչենք հարգանքով և երկյուղածությամբ մեր բյուրավար նահատակները, անշուշտ երբեք պիտի չմոռնանք, որ ապրիլյան եղեռնի զոհերուն հիշատակը հավերժացնող գերագույն լուսապսակը այսօրվան մեր վերածնած փառաբանայր Սրեանի լույսերը կկազմեն:

Վերջացնելն առաջ Մեր խոսքը, Մենք կուզենք ոգեկոչել «Մուսա լեռան 40 օր» վեպին հերոսը՝ Դաբրիել Բագրատյանը: Այս վեպը կարդացած եք անշուշտ, երբ չկարդացողներ կան, պետք է անպայման կարդան: Հայաստանի մեջ հրատարակվեցավ 50 000 օրինակով և մեկ շաբաթվան ընթացքին սպառեցավ: Դաբրիել Բագրատյան գաղութահայ մըն է, ֆրանսուսի ժողովիտին ամուսինը: Պահ մը գրեթե մոռցած էր իր անցյալը և զինքը իր ազգին կապող խորունկ արմատները: Բայց, ճակատագրի բերումով, ան եկավ իր հայրենիք: «Մուսա լեռան փռասուն օր» վեպին մեջ Ֆրանց Վերֆել հրաշալի կերպով հոգեբանական վերլուծումը կուտա այն պահուն, երբ Դաբրիել Բագրատյան ինքզինքը գտավ հայրենի հողին վրա: Իր մեջ արթնցավ այն, ինչ որ չհացած ըլլալ կրկն: Ինք դարձավ ճշմարտապես հայ, ոչ միայն սովորական զինվոր իր ժողովուրդին, այլ ղեկավարը այդ ամբողջ հերոսամարտին: Թող բոլոր հայ երիտասարդները, որոնք օտար ափերու վրա կապրին, իրենց հոգիով գոնե կապվին հայրենի հողին և տեսնեն պայծառ կերպով, որ իրենք գավակներն են այս ժողովուրդին, որ պարտականություն մը ունին կատարելու այս ժողովուրդին հանդեպ, և որուն համար կարծե

ապրիլ ու գործել: Եվ բոլոր անոնք գտնեն հաճապարհ մը, որպեսզի մասնակցին հայրենիքի կյանքին, մասնակցին կերպով մը հայ վերածնունդին և իրենց լուսման բերեն հայ ժողովուրդի կյանքի առաջընթացին:

Կուզենք հրավեր մը ուղղել բոլոր հայերուն, ի մասնավորի երիտասարդության, որպեսզի մանավանդ այս տարի, ամեն մեկը պայծառ տեսնե հայոց ապագան և իր մասնակցությունը, իր խոսքով ու գործով ինքզինքը դնե ուղիղ ճանապարհի մը վրա, ղեկավար գանձեր ու հայրենասեր գործ: Այս նախապահին վրա Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը անշուշտ պիտի կատարե իր պարտականությունը, նույնիսկ երբ հատուկ ղեկավարություններ հանդիպի արտասահմանի մեջ: Բայց Ս. Էջմիածինը երբեք պիտի չհրաժարի իր պատմական հոգևոր ու ազգային առաքելությունեն: Անհնար բան է, որ Ս. Էջմիածինը իր այդ առաքելությունեն հրաժարի և անհնար բան է, որ հայ ժողովուրդը հաշտվի այսպիսի կացության հետ:

Այս երկրին մեծ փիլիսոփաներեն մեկը, Ժան Պոլ Սարտրը, հետևյալ խոսքը կրսե տեղ մը. — «Ես կհավատամ Աստուծո, որովհետև որոշած եմ իմ գոյությունս պահել»: Շատ խորիմաստ և ճշմարիտ խոսք մըն է: Եվ նույն տրամադրությամբ պիտի բռնեմք, որ մենք կհավատանք Ս. Էջմիածնի առաքելության արտասահմանի մեջ, որովհետև որոշած ենք արտասահմանի հայությունը կենդանի պահպանել: Անշուշտ, միայն Ս. Էջմիածինը իր ուսերուն վրա չի կրնար առնել այդ վիթխարի աշխատանքը, բայց ամենայն համարձակությամբ կրսենք, որ Ս. Էջմիածինը վճռական մեծ գործ ունի, աշխատանքի բաժին ունի այդ նպատակը իրագործելու համար: Այդ նպատակը պիտի իրագործենք մեր բոլոր բարի զենքերով:

Անկեղծ ուրախությամբ պետք է հաստատել, թե Մեր նամբարդություններու ընթացքին կտեսնենք, որ հետզհետե արտասահմանի բոլոր հայերը այս ճշմարտությունը կդավանին: Մենք կնկատենք բոլոր մեր արտասահմանի հայերը Մեր հաճազատ զավակները, ոչ ոք չենք նկատեր մեզմե բաժնված և ոչ ալ Մայր Աթոռը՝ անոնցմե:

Պրաժմովին ձեզմե խորապես գոհ սրտով և անսահման մխիթարությամբ: Պիտի տանինք այս բոլոր հիշատակներ և հուշերը մեզի հետ և պիտի պատմենք ձեր հայաստանցի եղբայրներուն և քույրերուն, հատկապես մտավորականներուն, որոնք հաճախ Մեզի կայցելեն: Մենք կընանք ձեզի վստահեցնել, թե չի պատահիր այցելություն մը Էջմիածին, հայաստանցիի մը այցելությունը, որ

«2 մ Ե»

(Նկարիչ՝ Ալիսայան)

պայմանադրական խոսքերեն անմիջապես հետո, հարց չարվի Մեզ. «Ո՞նց են ապրում արտասահմանի մեր եղբայրներն ու փոքրերը, ի՞նչ լուրեր ունեն նրանցից: Հայերեն խոսո՞ւմ են, հայ եկեղեցիները ինչպե՞ս են գործում, հայ դպրոցներ կա՞ն, սիրո՞ւմ են հայրենիքը, արդյո՞ք մոռացե՞լ են մեզ, թե հիշում են», և այլն և այլն:

Մենք իրենց լայն կերպով տեղեկություններ կուտանք, երբեմն կշափագանցենք նույնիսկ, որպեսզի ուրախացնենք:

Շատ հուզիչ են, շատ հուզիչ այս տեսարանները և այս պատկերները, երբ երիտասարդներ կրկան Մեր առջև: Երիտասարդ ուսանողներ կամ ուսուցիչներ իրենց աշակերտներուն հետ, այցելության կուգան հանախ էջմիածին: Կտեսնենք, որ անոնց բոլորին սրտերը կողովան հուզումով: Եվ այս համարողութենեն Մեր վերադարձին պիտի հարցնեն անոնք, թե ի՞նչ կմտածեն մեր արտասահմանի հայությունը ապրիլյան եղեռնի հիսնամյակին առիթով: Ճշմարիտ կըսենք ձեզի, անոնք Մեզի ուրիշ հարցումներ պիտի չտան: Ոչ մեկ հարցում Ադրիա-Արեբայի ժողովին, ոչ ալ Անթիլիասի, Մարսիլիո խնդիրներուն շուրջ, որոնք, այնտեղեն դիտված, չնչին հարցեր են:

Սիրելի՛ ժողովուրդ, բաժնվելով ձեզմե, Մենք կթողունք Մեր սերը ձեզի և Աստուծո օրհնությունը Ս. էջմիածնի: Մնացե՛ք խաղաղ և բարօր, համալսմբված ձեր եկեղեցիին շուրջ, հավատով, լավատեսությամբ, միասնությամբ, գործակցությամբ և հայրենասիրությամբ: Եվ վստահ եղե՛ք, որ ժամանակը կուգա և բոլոր աշխատանքները փառքով կպսակվին, ի մխթարություն համայն հայ ժողովուրդին»:

Վերջին այցելություններ

Փետրվարի 5-ին, ուրբաթ, առավոտյան ժամը 10-ին, առաջնորդարանում, Վեհափառ Հայրապետը ընդունում է այցելությունը Լոնդոնի հայոց գաղութի վարչության անդամ Հայկ Գալուստյանի, որը մասնավորաբար եկել էր Փարիզ, Նորին Ս. Օծովյանը առաջնորդելու Լոնդոն, և ավելի ուշ՝ ԺԱՖ-ի վարչության անդամներին:

Ժամը 11-ին, Փարիզի հայոց առաջնորդարանում, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին է այցելում հյուրաբար Փարիզում գտնվող Անթիլիասի միաբան Տ. Արտավազը եպիսկոպոս Թրթոյանը:

Նույն տեսակցության ներկա է լինում նաև Արևմտյան Եվրոպայի հայոց հայրապետա-

կան պատվիրակ և Ֆրանսիայի հայոց առաջնորդ Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոս Մանուկյանը:

Ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը բահահաճում է իր շքախմբով պատվել ընտանեկան հարկը Մ. Պետրոսյանցի, օրհնելով նրա սեղանի աղն ու հացը:

Երեկոյան ժամը 5-ին, առաջնորդարանում, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին է այցելում «երգի Կեսար», հանրածանոթ երգիչ Շառլ Ազնավուրը: Նորին Ս. Օծուխյան և մեծատաղանդ արվեստագետ հայի միջև տեղի է ունենում ջերմ, սրտագին զրույց:

Ժամը 6—7, Վեհափառ Հայրապետը ընդունում է այցելությունները Պ. Սաթեյանի (Մարսել), Մարսելի հայոց եկեղեցական վարչության և ավելի ուշ՝ տեղ և տիկին Ա. և Է. Զրբաշյանների, Մարսելից:

Ժամը 8-ին, Վեհափառ Հայրապետը այցելում է Փարիզում Հայկ Աղաբեկյանի բնակարանը:

Նորին Ս. Օծուխյան այցելության ուրախ առիթով, Հ. Աղաբեկյանը Մայր Աթոռի թանգարանին է նվիրում նկարիչներ Ալիազյանի և Շ. Աղամյանի երկու գործերը:

Վեհափառ Հայրապետը հրաժեշտ է առնում Փարիզից

Փետրվարի 6-ին, շաբաթ, Փարիզում Վեհափառ Հայրապետի այցելության վերջին օրն է:

Նորին Ս. Օծուխյանը և՛ հյուրանոցում և՛ առաջնորդարանում զբաղվում է վերջին այցելություններով և կարգադրություններով:

Ժամը 1-ին, «Գրիշոն» հյուրանոցի դահլիճում, տեղ և տիկին Արծրուն և էլիզա Զրբաշյանները, Մարսելից, Վեհափառ Հայրապետի բարձր պատվին կազմակերպում են հրաժեշտի ընդունելություն, որին ներկա են լինում

Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսը, Ս. Կոմիտաս եպիսկոպոսը, Ս. Գյուտ, Ս. Արսեն, Ս. Արիս վարդապետները, Ս. Վազգեն, Ս. Լեոն, Ս. Տարոն արեղաները, Երվանդ Հյուսիսյանը և դուստրը Միլանոյից, Ս. Քյուրբեկյանը՝ Լոնդոնից, Ս. Քարյանը՝ Փարիզից, Տիկին Լուգան՝ Փարիզի ներքին գործոց նախարարությունից, Նիսի վարչության նախագահ՝ Մուշեղ Ճիլերեյանը՝ իր հարգելի տիկնոջ հետ՝ Մոնակոյից, Մ. Պետրոսյանը և Կ. Զրբաշյանը՝ Փարիզից, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագիր Ա. Հատիրյանը և ուրիշներ:

Հրաժեշտի սույն ներկայացուցչական ընդունելությունը անցնում է սրտագին մթնոլորտում, մերթ տրտում և մերթ ուրախ տրամադրությամբ, երբ ներկաներից համարյա բոլորը խոսք առնելով, նույնիսկ արտասովորաբար և հուզումից խեղդված ձայնով բարի ճանապարհ են մաղթում Հայոց սիրելի Հայրապետին և շքախմբի անդամներին, ասիստանթ հայտնելով, որ Նորին Ս. Օծուխյանը շուտ է մեկնում Փարիզից:

Վերջին խոսողն է Վեհափառ Հայրապետը, որն իր էլ ներքին ապրումը, սրտի ալեկոծությունը, խոհերը փոխանցում է ներկաներին, հուշելով բոլորի սրտերը: Գոհունակության և օրհնության հայրապետական խոսքից հետո, բոլոր ներկաները աջահամբույրով հրաժեշտ են առնում Նորին Ս. Օծուխյանից:

Ժամը 5-ին, Վեհափառ Հայրապետը Փարիզի Օռլիի օդանավակայանից, ֆրանսական «Կարավել» ինքնաթիռով, մեկնում է Լոնդոն իր շքախմբով:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին հանդիսավորապես ճանապարհում են, Ս. Սերովբե արքեպիսկոպոսի գլխավորությամբ, Փարիզի հայոց եկեղեցական վարչության անդամներ, կազմակերպության ներկայացուցիչներ, Մխիթարյան հայրեր, մամուլի ներկայացուցիչներ և ժողովրդի հոծ բազմություն:

